

A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867–1945

A véderő és az állam civil munkatársainak **humán viszonyrendszere egységes** volt, amelytől a rendvédelmi testületek, fegyveres szolgálatot ellátó tagjainak humán viszonyrendszere csupán néhány részletben tért el.¹

Az állami alkalmazottak számára a magánszférához képest erőteljesebb **kvalifikációs elvárásokat** érvényesítettek. Az állami alkalmazottak a kvalifikációjukkal arányos erkölcsi és anyagi megbecsülésben részesültek. Az anyagi megbecsülés jelentős része természetbeni volt. A kvalifikációs elvárások döntően két részből álltak, képzettségi és tapasztalati részből. Alapvetően a képzettségi rész is két részre oszlott, nevezetesen az állami iskolai végzettségre, amely – a betöltendő feladatkör színvonalától függően – lehetett alap-, közép- és felsőfokú, a munkakörének megfelelő orientáltsággal. Erre az állami iskolai végzettségre épült egy szakképzési képzettség. A képzettséghez kapcsolódott – elsősorban a magasabb beosztások tekintetében – a gyakorlati tapasztalatok igénye. Minisztériumba például azok kerülhettek, akik a közigazgatásban már egy évtizedet eltöltöttek. A Magyar Királyi Államrendőrség, illetve 1931-től a Magyar Királyi Rendőrség főfelügyelő beosztásaiba például azok voltak előléptethetők, akik az előírt képzettség mellett tízéves felügyelői gyakorlattal is rendelkeztek. A gyakorlatok időtartamának egy része mérsékelhető is volt, ha az illető az előírtnál magasabb végzettséggel rendelkezett. Ezért például a felsőoktatási intézményben szerzett diplomával rendelkezők számára a felügyelői beosztáshoz előírt gyakorlati időt öt évre mérsékelték. A felügyelők és a főfelügyelők számára, ugyanis az állami iskolai követelmény az érettségi volt.²

Az állami alkalmazottak körében a foglalkoztatás jellege szerint megkülönböztettek tisztviselőket, kezelőket, díjnokokat, szakdíjnokokat, altiszteket és szolgálakat. *Tisztviselőknak* és hasonló állásúaknak az állami fizetési osztályba soroltakat tekintették. Ide tartoztak a katonatisztek, orvosok, mérnökök stb. A legalsóbb fizetési osztályok betöltéséhez elegendő volt az érettségi. E körbe tartoztak a csendőrségnél a zászlósok, a rendőrségnél pedig a felügyelők. *Kezelőknak* a kisebb horderejű közigazgatási teendőket ellátókat tekintették, akiket ugyan már nem soroltak be az állami fizetési osztályokba, azonban havidíjban részesültek. Ilyenek voltak például a Magyar Királyi Csendőrségnél az úgynevezett járásörmesterek. Ezeknek a beosztásoknak a betöltéséhez már többnyire nem volt szükséges a középiskolai végzettség. *Díjnokoknak* azokat tekintették, akik egyszerű közigazgatási jellegű teendőket napidíjas fizetéssel végeztek. A *szakdíjnokokat* – napidíj rendszerű javadalmazási formában – felsőfokú képesítéshez kötött különleges tennivalók végzésére alkalmazták. Azokat tekintették *altiszteknak*, akik rendszeres havi fizetés, vagy zsold ellenében állandó és fizikai igénybevételt is jelentő tevékenységet is végeztek. *Szolgák* pedig az egyszerű testi munkát végezték (fűtés, takarítás stb.) állandó havi javadalmazás ellenében. A tisztviselői csoporton belül – a feladatkörök tartalma és az ahhoz fűződő képesítések szerint – megkülönböztettek fogalmazási-, segéd- és kezelő tisztviselőket. *Fogalmazási* tisztviselők az érdemi munkát végezték. A *segéd tisztviselők* speciális szaktudásukkal a fogalmazási tisztviselők munkáját segítették, mint műszaki, egészségügyi, számviteli stb. munkatársak. A *kezelő tisztviselők* a segédhivatali teendőket látták el, ők végezték el a mai fogalmaink szerinti ügyviteli irodai, illetve irattári teendőket.³

Ez a rendszer azonban a civil szervezetekre terjedt ki, amely a nem katonai rendvédelmi testületek esetében szervezeti sajátosságokkal is kiegészült. A rendőrség esetében például az állami rendszerű legalacsonyabb fizetési osztályokat a felügyelők töltötték be. A fizetési osztályok következő sávjait a fogalmazók alkották, őket pedig a tanácsosok követték. A katonai függelmi viszonyok szerint működő rendvédelmi testületeknél pedig – mint például a csendőrségnél – a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. Azonban itt is megkülönböztettek gazdasági, egészségügyi stb. teendőket ellátókat az alapfeladatokat végzőktől. Őket szóban és írásban gazdasági, orvos stb. jelzőkkel illették. A rangjuk formája tekintetében pedig nem csillagot, hanem úgynevezett rózsácskát viselet a tevékenységükre utaló színes alátétell ellátva a haderőben szokásos gyakorlatnak megfelelően. A nem katonai állományú fegyveres rendvédelmi testületek fegyveres szolgálatot ellátó tagjai pedig úgynevezett csillagrózsácskával jelölték a testületi rendfokozataikat. A nem katonai belső függelmi viszonyrendszer szerint működő fegyveres testületek, fegyver nélküli tevékenységet ellátó tagjai – a katonai függelmi viszonyok szerint működő szervezetekben fegyver nélküli teendőket ellátó munkatársakhoz hasonlóan – ugyancsak rózsácskát viseltek a tevékenységükre utaló színes alappal ellátva.⁴

A közsférába a munkatársak egy adott képesítési elvárási szinten kerülhettek be. Felvételi követelmény volt az előírt iskolai végzettségen és az életkorlimiten kívül a megfelelő fizikai és pszichikai állapot valamint a fedhetetlen erkölcsi helyzet. Az elvárások közé tartozott az is, hogy bűnügyi-

leg fertőzött környezetből származók nem kerülhettek a közszférába, különösen nem a rendvédelmi testületekhez. A Magyar Királyi Csendőrség leendő altisztjeit például lehetőleg földműves családok gyermekei köréből válogatták, mert a tapasztalat azt mutatta, hogy e rétegből érkezők jól bírták a fizikai megterhelést és a tekintélytisztéletük is fejlett volt. A nyugdíjrendszer átláthatóságából fakadóan pontosan kiszámítható volt, hogy évenként milyen létszámú utánpótlásra van szükség, mivel a közszolgálatban tevékenykedők pályaelhagyása ritkaságszámba ment.⁵

Azok, akik az előfeltételeknek megfeleltek kerülhettek be az állami alkalmazottak körébe felvéltre kijelöltek közé. A jelölteket a leendő hivatásuk teljesítéséhez szükséges elméleti és gyakorlati felkészítésben részesítették. A civil tisztviselők, illetve a rendvédelmi testületek tisztai karai utánpótlásának keretében képzésére kerülők esetében a közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga, illetve annak adaptált változata során valósulhatott meg a felkészítésük. A közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga lényege az volt, hogy a jelöltek – a felsőoktatási tanulmányaikra alapozottan – azoknak a diszciplínáknak a legkorszerűbb művelési eredményeivel, illetve alkalmazásuk gyakorlatával ismerkedjenek meg, amelyek leendő hivatásuk tudományterületeit alkották. E tudományterületek eredményeinek az alkalmazásával ismerkedtek a jelöltek, melynek során bejárták azokat a munkaköröket amelyeket majdani beosztottaik, illetve munkatársaik tölthettek be. A három éves időtartamú közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga egyfajta gyakornoki időként fogható fel, melynek során a jelöltek eljuthattak a releváns kutatóintézetekhez, tanszékhez, tanfolyamokon vehettek részt, vizsgákat tehetek le, illetve a leendő hivatásukhoz kapcsolódó teendők végzésével ismerkedhettek.⁶

A közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga a magyar közigazgatásban – a tisztviselők minősítéséhez kapcsolódóan – fokozatosan alakult ki. A Mária Teréziáig visszanyúló képesítési követelmények fokozatos fejlesztése nyomán az 1880-as évek elejére kialakult a témakör átfogó szabályozása.⁷ A törvény a közszolgálati alkalmazás feltételeként előírta a magyar állampolgárságot, az erkölcsi megbízhatóságot, valamint az elméleti képzettséget továbbá egyes státuszokhoz a tapasztalatot is. Az elméleti képesítést szakonként állapították meg. Szakok voltak a: fogalmazási szak, jegyzők, tanárok és tanítók, orvosok, műszakiak, bányatisztek, erdőtiszték, levéltárnokok, posta- és távírdai tiszték, számvivők tengerésztiszték, telekkönyvi-, börtönügyi-, vesztégintézeti-(a határállomásokon a mezőgazdasági termékek ellenőrzését és a szükséges karanténba helyezést valósították meg), zálogházi tisztviselők valamint a segédhivatali tisztviselők. Fogalmazói minőségben történő alkalmazás képesítési követelménye az állam- vagy jogtudományi tudori oklevél, esetleg az államtudományi államvizsga volt.⁸ A képesítési követelményrendszerbe a szakvizsgát külön törvények vezették be.⁹ E szerint a szakok képesítési követelményeinek megfelelő személyeknek, a hivatásuk gyakorlásához szakvizsgát is kellett tenniük, amely általános elméleti és gyakorlati részből állt. Négy féle gyakorlati szakvizsgát lehetett letenni: belügyi, pénzügyi, vallás és közoktatásügyi, végül pedig közgazdasági és közlekedésügyi. A belügyi szakvizsga témakörei voltak: igazgatás és közbiztonsági rendészet, honvédelmi igazgatás, jóléti közigazgatás, törvényhatósági és községi önkormányzat, pénzügyigazgatás, gyámügy, anyakönyvi ügy, vallás- és közoktatásügyi igazgatás, földművelésügyi igazgatás, ipar- kereskedelem- és közlekedésügyi igazgatás, rendőri büntetőbíráskodás, közigazgatáspolitikai. Ez a közigazgatási szakvizsgarendszer volt az a vezérfonal, amelyhez igazodtak az állam különböző szakterületei. A rendőrség tekintetében – a fogalmazói szakot illetően – a törvény szövege eleve vonatkozott a rendőrfogalmazókra. A közigazgatásban nem jogi, hanem más diplomával rendelkező foglalkoztatottakat azonban nem lehetett az egységes közigazgatási szakvizsga letételére kötelezni. Számukra a szaktárcák vezetői szak- vagy tisztviselői vizsgát szervezhettek a közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga mintájára. A rendvédelmi testületek munkatársainak jelentős része is ebbe körbe tartozott.¹⁰

Az alacsonyabb képzettségi szintekhez – közép, vagy elemi iskolai végzettséghez – kötött beosztási csoportok ellátásához szükséges szakismereteket a jelöltek a három éves próbaidő keretében, tanfolyamok formájában szerezték meg. A tanfolyamokat pedig – a próbaidő végéig – próbaszolgálat teljesítése követte, melynek során a jelöltek leendő hivatásuk végzésének gyakorlati fortélyaisal ismerkedhettek meg.¹¹

A három éves gyakornokság, illetve próbaszolgálat teljesítése nyomán kerülhetett sor a jelöltek véglegesítésére. E három év alatt egyrészt a jelöltek szert tehetek annyi ismeretre, amely birtokában felelősséggel vállalhatták hivatásukat. Másrészt pedig a jelölteket oktatóik és parancsnokaik oly mértékben megismerhették, hogy felelősséggel ajánlhatták, illetve eltanácsolhatták leendő hivatásuktól. Akit véglegesítettek, azoknak a szolgálati idejébe a három éves gyakornoki-, illetve próbaidőt beszámították.¹²

Annak ellenére tehát, hogy a rendvédelmi testületek tisztjei különböző tartalmú képzettséggel – a csendőrtiszték például Ludovika Akadémia diplomájával, míg a rendőrfogalmazók jog- vagy állam- esetleg közigazgatás-tudományi tudori oklevéllel – rendelkeztek a közigazgatási elméleti és gyakorlati

szakvizsga, illetve az azt helyettesítő szakvizsgák alaposan felkészítették a leendő szakembereket hivatásuk gyakorlására. A csendőrtisztek szakvizsgát követő első beosztása általában helyettesi jellegű státusz volt, ahol idősebb tisztársaik tapasztalatait a mindennapi munkavégzés során sajátíthatták el.¹³

A közigazgatásban az alkalmazhatóságnak csupán egyik feltétele volt a képzettség. Fizikális, pszichikai és erkölcsi kritériumoknak is meg kellett felelniük a jelentkezőknek.

Beteg embert nem vettek fel. A fegyveres szolgálatra jelentkezők esetében pedig elvárás volt az ép testalkat és minimum az előírt testmagasság, amely a dualizmus időszakában 168 cm, a két világháború között pedig 170 cm volt. A már állományban lévők esetében azokat, akiknek a betegségét az orvosok gyógyíthatatlannak minősítették, nyugdíjba helyezték. A szolgálati idejük alatt testi fogyatékos-ságot szerzett egyenruhásokat ugyancsak nyugdíjazták.¹⁴

Az állam szolgálatában álló fegyveres-egyenruhás és civil szolgálatot ellátók esetében egyaránt fontosnak tartották az erkölcsi állapot magas szinten tartását. A tisztek esetében ezen igények a becsületügyi szabályzatokban öltöttek testet. A katonai állományba tartozó tisztekre – ilyenek voltak például a csendőrtisztek – egységes becsületügyi szabályzat vonatkozott.¹⁵ A rendvédelmi testületek legénységi állományának erkölcsi állapotát is fontos tényezőnek tekintették. A legénységi állomány esetében azonban nem tartották célravezetőnek a becsületügyi szabályzatok létrehozását. Sokkal egyszerűbb és hatékonyabb formában igyekeztek a legénység etikai állapotának magas szinten tartásához szükséges intenciókat megfogalmazni. A legénység tagjai a legtöbb esetben a falvakból kerültek ki, ahol a lakosság a vallási erkölcsöt követte. Ennek a mintájára hozták létre például a csendőrségi tízparancsolatot.¹⁶

A testületi jelmondatok is egyszerűek, valamint az erkölcsre hatók is voltak. A Magyar Királyi Csendőrség jelmondata: „*Híven, becsülettel, vitézül!*” Az erkölcsi elvárásokkal szembehelyezkedőkkel szemben a testület és a testületi tagok közösségei szankciókat alkalmaztak mindaddig, amíg az érintettek a helyes útra tértek, vagy megváltak a szervezettől.¹⁷

A közszolgálati rendszerbe bekerülés fontos eleme volt a *kinevezés*, illetve választás, amelyre a képesítési követelmények maradéktalan teljesítése nyomán kerülhetett sor. A miniszterek és a politikai államtitkárok kivételével a IV. től a I. fizetési osztályba tartozókat, a bírákat, a honvédség tisztjeit és a diplomáciai kar fogalmazóit az államfő, a többieket pedig az illetékes miniszter nevezte ki. A miniszterek pedig – többnyire az elemi iskolai végzettséghez kötött – legnagyobb számú kinevezési jogot az érintett hatóságok vezetőire ruházták át. A Magyar Királyi Csendőrség ugyan a belügyminiszternek alárendelt szervezetként működött – amely alkalmatlan volt a klasszikus védelmi vagy támadó katonai műveletek végrehajtására – azonban a testület tagjai személyükben katonának minősültek és ezért a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak, így rájuk is a honvéd tisztekre érvényes kinevezési szabályok vonatkoztak. Bonyolultabb volt a helyzet az önkormányzatok kompetenciájába tartozók esetében. Az önkormányzati tisztviselőket ugyanis hat évre választották. A főispáni és alispáni, illetve polgármesteri jogkör gyarapításaként azonban bővült a kinevezettek száma. 1914-ben a vármegyei állások 55 %-át már kinevezés útján töltötték be. 1929-ben az életfogytig tartó választást vezették be,¹⁸ majd fokozatosan terjesztették ki a kinevezési rendszert az egészségügyre,¹⁹ a városok számvevőségeire²⁰ és az újonnan létrehozott szociális szolgálatra²¹ (Országos Nép- és Családvédelmi Alap = ONCSA). Végül pedig a kinevezési rendszert az önkormányzatokban a vármegyei és városi tisztviselők alkalmazásának, valamint egyes szolgálati viszonyainak átmeneti szabályozásáról szóló törvény tette általánossá.²²

A rendőrség személyi állományának kinevezés útján történő biztosítása azonban nem az önkormányzati tisztviselők kinevezése terén bekövetkezett változásokhoz kapcsolódott. A városi rendőrségeket ugyanis a kormány 1919-ben államosította.²³ Így az államosított szervezet tagjaira a továbbiakban – tehát a kinevezés tekintetében is – ugyanazok a szabályok vonatkoztak, mint a többi állami szervezetre. 1919-től tehát a magyar rendvédelem munkatársait kinevezték, amely egyben nyugdíjas állást is jelentett. Nem voltak rákényszerítve arra, hogy a hat évenként esedékes megválasztásuk igényeit figyelembe véve végezzék munkájukat.²⁴

A közszféra humán viszonyai rendezésének egyik alapelve volt, hogy a magasabb beosztásokba magasabb képesítéssel és gyakorlattal lehetett kerülni. Az úgynevezett *rangfokozati névjegyzékben* tartották nyilván az egész országra kiterjedően egy-egy szakterület – például a csendőrség vagy a rendőrség – kötelékébe belépők képesítését és a belépés idejét továbbá a továbbképzések és a magasabb képesítések megszerzésének időpontjait, illetve a beosztásokba történő kinevezések dátumait. Státuszok üresedése esetében annak a személynek ajánlották fel az állást, aki a leghosszabb ideje rendelkezett a beosztás betöltéséhez szükséges képesítéssel és a képzettségénél alacsonyabb beosztást töltött be. Nem állhatott elő az a helyzet, hogy a megüresedett beosztáshoz szükséges képesítéssel és gyakorlattal a szakterületen alkalmazott személyeket kívülről előzzék meg. Így módon nem volt érvényesíthető az

egyéni és politikai kapcsolatok alkalmazása a kinevezéseknél. A személyi és párt ismeretségek képesítések elé helyezésre csekély lehetőség kínálkozott. Amennyiben az adott beosztásokhoz előírt képesítésekkel rendelkező, de a kvalifikációjához képest alacsonyabb beosztásban leghosszabb ideje tevékenkedő személy visszautasította a számára felajánlott állást, kerülhetett sor a rangfokozati névjegyzékben a soron következő egyn felkérésére.²⁵

A humán viszonyrendszerben a szubjektívizmust igyekeztek kiküszöbölni. Ezért a közszférában dolgozó vezetők nem választhatták ki munkatársaikat. Beosztásokba az előírt kvalifikációkkal rendelkező személy kerülhetett. Azt azonban, hogy a kellő képzettségűek közül ki legyen az új munkatárs nem a főnök, vagy egy bizottság döntötte el, hanem a rangfokozati névjegyzék. A közszférába újonnan bekerülők esetében – akik még értelemszerűen nem kerülhettek be a rangfokozati névjegyzékbe – a képzettségszerzés színvonala szerint a legkiválóbb eredményeket produkáló választhatott elsőként a rendelkezésre álló állások közül, majd a soron következő személy stb.²⁶

A fegyveres szolgálatot ellátó rendvédelmi testületeknél a személyi állomány mozgatásának más formái is léteztek mint például a vezénylés vagy áthelyezés. Erre azonban szolgálati érdekből kerülhetett sor ideiglenesen vagy véglegesen és mindig az érintett képzettségének megfelelő beosztásokra irányulhatott a személyi állomány mozgatása. A közszféra civil részében – az érintett beleegyezése nélkül – általában nem lehetett más településre helyezni az állam kinevezett alkalmazottait.²⁷

A kvalifikáció biztosítása, az állam alkalmazottainak egységes kezelési elve, valamint a szubjektívizmus mérséklése, továbbá az érdekcsoportok érdekérvényesítési kezdeményezéseinek megelőzése mellett az állam kötelességének tekintették, hogy **az állam alkalmazottai számára a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket biztosítsa**. E feltételek biztosítása pénzügyi és természetbeni juttatások formájában valósult meg.²⁸

A rendvédelmi testületek munkatársainak fizetése – az általuk betöltött beosztás szintjétől függően – lényegében kis-, közép- és nagypolgári életvitelhez szükséges kiadások fedezésére volt alkalmas. Költséges passziók finanszírozására, vagy vagyonfelhalmozásra ugyan e fizetések alkalmatlanok voltak azonban biztosították a nyugodt körülmények közötti családi életet. A közalkalmazottak fizetése finanszírozta a gyermekek iskoláztatását, a család élelmezését és ruházkodását, a lakhatást, a nyaralást, a szolid kulturális igények kielégítését stb.²⁹

A fizetések tehát többé-kevésbé egységesek, átláthatók és kiszámíthatók voltak az állami szférában. Magasabb kvalifikáció elérése nyomán vált lehetővé a magasabb fizetési osztályba lépés. Mivel azonban a magasabb fizetéssel járó beosztások száma a fizetések növekedésével csökkent, nem jutott minden képzett munkatársnak magasabb beosztás. Ezen a helyzeten a rangfokozati névjegyzék sem változtatható, csupán az előrelépést tehette igazságosabbá. E helyzet enyhítésére szolgált a felsőbb státuszok címeinek és jellegének elnyerhetősége oly módon, hogy az illető nem került ki a beosztásából.³⁰

Az államapparátus érettségét, vagy annál magasabb végzettséget igénylő beosztásait **11 fizetési** osztályba sorolták. E tizenegy osztályt alkalmazták az állam egész területén így a rendvédelem területén is. A legalacsonyabbak a XI. fizetési osztályba tartozó beosztások voltak, amelyekbe érettségi birtokában is ki lehetett nevezni a jelentkezőket. A tizenegy fizetési osztály alsó felében „A” és „B” fizetési csoportokat alakítottak ki az érettségizettek és diplomások számára A diplomával rendelkezők eleve a magasabb jövedelmet biztosító „A” csoportba kerültek besorolásra. A diplomások azonban – amennyiben arra lehetőség nyílt – idővel, végigjárva az alsóbb fizetési fokozatokat, magasabb fokozatba is kerülhettek, amelyek betöltéséhez az érettségi már nem volt elegendő. A magasabb osztályokba tartozó beosztások betöltéséhez magasabb képzettséggel kellett rendelkezni. A fizetési osztályokba tartozó beosztások számát egymáshoz viszonyított százalékos arányban határozták meg. A státusok döntő többsége a legalacsonyabb XI. fizetési osztályba tartozott. A magasabb fizetési osztályokba tartozó státusok pedig fokozatosan és arányosan csökkentek.³¹

A fizetési osztályokon belül **fizetési fokozatokat** állapítottak meg a legmagasabb – az I-től a III-ig terjedő – fizetési osztályok kivételével. A fizetési osztályokban három fokozatot alakítottak ki a IV és V. fizetési osztály kivételével, ahol csak két fizetési fokozatot hoztak létre. Míg a fizetési osztály a szakismeret elismerésére szolgált, addig a fizetési fokozatok a szakmai gyakorlat honorálására voltak hivatottak. Egy-egy fizetési fokozatban a várakozási idő három év volt. Az adott fizetési osztályba újonnan előléptettek a legalacsonyabb fizetési fokozatba kerültek besorolásra. Kilenc év elteltével jutottak az adott fizetési osztály legfelső fizetési fokozatának a végére. Magasabb fizetési osztályba azonban abban az esetben léphettek, ha a magasabb besorolású fizetési osztályba tartozó beosztáshoz előírt magasabb képesítési követelménnyel rendelkeztek és a magasabb fizetési osztályban üresedés is előállt.³²

Akik a fizetési osztály legmagasabb fokozatát elérték és ott már három évet eltöltöttek, továbbá valamilyen oknál fogva (nem volt üresedés, nem rendelkeztek a magasabb osztály betöltéséhez szükséges képzettséggel stb.) nem léphettek magasabb fizetési osztályba **korpótlékban** részesültek. A korpótlék mindaddig járt, amíg lehetőség nyílt a magasabb fizetési osztályba sorolásukra, például megüresedés nyomán. A magasabb fizetési osztály kezdő fizetési fokozatában azonban fizetésük nem lehetett kevesebb, mint ami az alacsonyabb fizetési osztály legmagasabb fizetési fokozatában a korpótlékkal növelt illetményük volt. A korpótlék összege a nyugdíj kiszámításába beleszámított.³³

Minisztertanácsi határozatban rögzítették annak a mértékét, hogy az adott fizetési osztályba tartozókon túlmenően, a fizetési osztály javadalmazásában részesülők hány százalékának megfelelő létszámú állami alkalmazott részesülhet a fizetési osztályba tartozó beosztások **címének és jellegének** felruházásával.³⁴

Az állami alkalmazottak számára az általuk betöltött pozíciónál magasabb cím adományozása nyomán alakultak ki az úgynevezett **címzetes címek**. A magasabb funkció címzetes címével rendelkezők a magasabb funkció juttatásaiban nem részesültek, azonban a rangsorozati névjegyzékben megelőzték az azonos kondíciókkal rendelkező kollégáikat. Címzetes címmel azok voltak felruházhatók, akik az adott címhez kapcsolódó beosztás betöltéséhez szükséges kvalifikációval rendelkeztek. A címzetes címmel rendelkezőket előbb–utóbb – ha nem nyílt lehetőség a valóságos előléptetésre – felruházták címzetes címük jellegével is, amely már biztosította számukra a címmel járó juttatásokat is. E lehetőséget 1926-ban a minisztertanács korlátok közé szorította.³⁵

A dualizmus idejében az állami alkalmazottak körén kívül esőknek is adományoztak úgynevezett **tiszteletbeli címeket**. Ezen elismerésben részesülők ugyan használhatták az adott hivatali címet például, miniszteri tanácsos, de az azzal járó juttatásokra nem tarthattak igényt. E címadományozást később a valóságosan kinevezettek számára előírt képesítési követelmény meglétéhez kötötték, majd be is szüntették.³⁶

A tizenegy fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak fizetési rendszerét utánozta az **alacsonyabb képzettségűek fizetési rendszere**. Az államapparátus különböző szakterületein a hasonló szintű képzettséget igénylő beosztásokban tevékenykedőket csoportosították. Ilyen csoport volt a kezelőké, a díjnokoké, az altiszteké és a kisegítő szolgálké. Az érettségénél alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörök csoportjainál a fizetés mértéke a szolgálati évek számának gyarapodásával növekedett. Általában háromévenként emelkedett a fizetésük. A kezelők, díjnokok, altisztek és kisegítő szolgák fizetési rendszerében a hároméves szolgálati periódusok jelentettek egy-egy fizetési osztályt. A szakterület specialitásának megfelelő sajátosságokat azonban beépítették ebbe a rendszerbe is.³⁷

A különböző szakterületek eltérő veszélyességi helyzetét, vagy egyéb nehézségeit pótlékokkal honorálták. Külön **csendőrségi és rendőrségi pótlékokat** folyósítottak például e két testület munkatársainak. A rendvédelmi testületek vezető beosztású tagjai pedig úgynevezett **működési pótdíjban** is részesültek, amely a vezető állásból fakadó életvitel speciális költségeit volt hivatott fedezni. Az állam honvédelmi és rendvédelmi testületeiben szolgálatot teljesítők **sérülési pótdíjra** is jogosultak voltak, amelyet kizárólag a fegyveres szolgálat során szerzett sérülések után lehetett folyósítani. Az egyenruha viselésére jogosultak járandóságai kiegészültek **az egyenruha illetménnyel**. Az alacsonyabb rendfokozatok esetében az egyenruha ellátás természetben valósult meg. Tisztek esetében azonban pénzbeli juttatást jelentett az egyenruha illetmény. A tiszti kar tagjai személyre szabott egyenruhát viseltek. A fegyveres testületek személyi állományának tagjai jogosultak voltak még úgynevezett általányokra is. Ilyen volt például az **irodaszer általány, takarítószer általány** stb. Az állami alkalmazottakat megillette továbbá a kedvezményes vasúti viteldíj. Az állami alkalmazottak igénybe vehették a **költözködési illetményt** is, amely – a család nagyságától és a családfőnek a hierarchiában betöltött pozíciójának a függő mértékben – másik településen lévő szolgálati helyre költözés esetében járt. A hivatali kiküldetések esetében – a rangtól függő összeggel – járt a **napidíj** és az **utazási költségtérítés**. A rendvédelmi testületek lótartásra kötelezett tagjait megillette továbbá az **istállóbér**, a **lótápváltás** és a **lóáltalány**. Ezek a juttatások tekinthetők napjaink szolgálati gépjárművei elődjének. Az állami alkalmazottak részére a gyermekek számától függő méretű **családi pótlék** is járt a gyermekek nagykorúvá válásáig, illetve amíg a tanulmányaikat be nem fejezték. A fogyatékos gyermekek esetében a családi pótlék a szülők élete végéig járt.

A természetbeni ellátás meghatározó részét képezte a lakbér hozzájárulás és az orvosi ellátás.³⁸

Az állami alkalmazottak jogosultak voltak a családfő által betöltött pozíció szintjétől és a család létszámától függő nagyságú és színvonalú lakásra. Az ilyen lakásnak a lakbérért az állam **lakbér hozzájárulás** formájában nem csupán az aktív szolgálat idején, hanem a családfő nyugdíjba vonulását követően, sőt a halálát követően is megtérítette mindaddig, amíg az özvegy újra férjhez nem ment. Nagyobb

városokban állami lakótelepeket létesítettek, ahol az állami alkalmazottak számára különböző típusú lakások bérelhetőségére nyílt lehetőség. Az országot lakbérövezetekre osztották. A különböző típusú lakások lakbér hozzájárulását pedig ezen övezetekben kialakult lakbérek összegének megfelelően állapították meg. A lakbér hozzájárulás a lakbért teljes egészében fedezte. Az állami alkalmazottak számára biztosított lakbér hozzájárulás szerinti lakásnál kedvezőtlenebb körülmények között nem lakhatott. Az állam alkalmazottai bűnügyileg fertőzött környezetben nem lakhattak. Kedvezőbb színvonalú lakás bérleti díj különbözetét pedig az állam nem térítette meg.³⁹

A rendvédelmi testületek tisztai karai tekintetében ez a rendszer jól működött. A legénységi állomány jelentősebb létszámából fakadóan azonban ez a rendszer már túl nagy pénzügyi terhet jelentett volna az állam számára. Ezért a legénységi állományú testületi tagok nősülését engedélyhez kötötték és a legénységi személyi állomány meghatározott százaléka számára engedélyezték a nősülést. A többiek számára is biztosítottak elhelyezést, de nem önálló lakások, hanem laktanyai körülmények között. Ebből fakadóan a fiatalabb korosztály tagjai számára abban az esetben nyílt lehetőség nősülésre, ha az idősebbek nyugdíjba vonultak.⁴⁰

A rendvédelmi testületek személyi állománya jogosult volt a kedvezményes *orvosi kezelésre és gyógyszerekre*. Kezdetben testületenként az azonos állománycsoportba tartozók hoztak létre betegsegélyező alapokat. Ezeket később testületenként egyesítették. Ilyen volt például az ORBA (Országos Rendőri Betegsegélyező Alap) vagy a CSERBA (Csendőr Egészségbiztosítási Alap). Végül pedig a testületi betegsegélyező alapokat is egységes állami irányítás alá vonták. A testületi tagok fizetésének 1,5–3 %-át vonták le a megbiztosításra. A testületek állománycsoportjainak egyletei nyújtottak egyszeri segítséget tagjaiknak a rendkívüli eseményekhez kapcsolódó kiadásokhoz, mint például a nősülés, haláleset stb. Az egészségbiztosítás kiterjedt a családfő valamennyi – vele egy háztartásban élő – közvetlen és önálló keresettel nem rendelkező hozzátartozójára is.⁴¹

A rendvédelmi testületek személyi állománya humán viszonyainak fontos eleme volt a *nyugdíj*, amely néhány részletől eltekintve ugyancsak megegyezett a közigazgatás civil szférájával.⁴²

A nyugdíj az állami alkalmazottak szociális ellátásának sarkalatos részét képezte. Nem csupán a nyugdíjrendszer tartalma, hanem a puszta léte is vonzó volt, hiszen a magán szférában a vizsgált időszakban vált fokozatosan elterjedté a nyugdíjjogosultság. A magánszféra nyugdíjszabályozása az állami alkalmazottak nyugdíjrendszerének a regulációiból merített, annak kevésbé kedvező változatát kialakítva.⁴³

Az állami alkalmazottak nyugdíjrendszerének az volt a lényege, hogy a letöltött szolgálati évek számának a növekedésével gyarapodott a nyugdíj összege. A nyugdíj összegét pedig a nyugdíjjogosult fizetése alapján számították ki, tíz éves szolgálati viszony után szereztek az állami alkalmazottak nyugdíjjogosultságot, ekkor azonban még csupán a fizetésük 40 %-ával megegyező nyugdíjat kaphattak. **A nyugdíj mértéke** azonban minden leszolgált további évvel két %-ot nöött. Ily módon 40 éves szolgálati viszony nyomán a fizetés 100%-ával lehetett nyugdíjba vonulni.⁴⁴

A XX. század elején a törvényi szabályozáson módosítottak. A fegyveres testületek személyi állománya körében ugyanis rendkívül kevesen érték el a maximális nyugdíjösszeg megállapításához szükséges negyven éves szolgálati időt. A Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya köréből 1881 és 1912 között például csupán öt altiszt érte el a 40 éves szolgálati időt. A XX. század elején a nyugdíjjogosultsághoz szükséges szolgálati idő minimumát – a fegyveres szolgálatot ellátók körében – öt évre csökkentették szolgálati eredetű rokkantság vagy halál esetében. Ilyen körülmények létrejöttékor egyébként – méltányossági alapon – mérsékeltebb szolgálati idővel is megállapítható volt a nyugdíjjogosultság. A fegyveres szolgálatot ellátó állami alkalmazottaknál pedig az első 10 éves szolgálatot 15 évnek számították be. Ehhez kapcsolódott a fizetés 50 %-át képező nyugdíj. Ily módon – évi 2 %-os nyugdíjemeléssel számolva – további 25 éves szolgálati idő letöltése nyomán 35 éves tényleges és 40 éves elismert munkaviszony után fizetése 100 %-val vonulhattak nyugdíjba a fegyveres testületek tagjai.⁴⁵

Ennél tovább nem is teljesíthetett szolgálatot senki. **A kötelező nyugdíjba vonulás** határa a fegyveres testületeknél, például a rendőrségnél 60. életév, illetve az államapparátus civil szférájában 65 éves életkor volt, ennél idősebb emberek nem tevékenykedhettek állami alkalmazottként. 60 illetve 65 éves korban – tekintet nélkül a szolgálati időre – mindenkit nyugdíjaztak. Az nem fordulhatott elő, hogy az állami alkalmazottak 60 illetve 65 éves korukra a nyugdíjjogosultsághoz szükséges minimális szolgálati időt nem teljesítették, mert már a felvételek során ügyeltek arra, hogy ilyen helyzet ne állhasson elő.⁴⁶

Kivételes esetben nyílt csupán lehetőség nyugdíjas állami alkalmazottak **továbbfoglalkoztatására**, illetve reaktiválására. A minisztertanács dönthetett nyugalomba helyezések felfüggesztésében egy

éves időtartammal. Az egy év lejárta után a reaktivizálás folytatására kizárólag a minisztertanácsnak az ügy egyetértőleges újratárgyalása nyomán kerülhetett sor. A reaktiválásra további lehetőséget biztosított a 30-as évek végén létrehozott új honvédelmi törvény. E törvény lehetővé tette ugyan, hogy a felettes hatóságok – tekintet nélkül a nyugdíjazásra vonatkozó jogszabályokra – állami alkalmazottakat állásukban visszatartsanak, illetve nyugalmazottakat reaktiváljanak, de csak a kivételes hatalom időszakában.⁴⁷

Abban az esetben is kötelező volt a nyugdíjba vonulás, ha az illető ugyan még nem élte meg a 65. életévét és még nem rendelkezett 40, majd 35 éves szolgálati idővel, azonban **kedvezményes szolgálati időszámításban** részesült, és így a nyugdíja elérte a fizetése összegét. Erre akkor kerülhetett sor, ha az átlagosnál nehezebb szolgálati körülmények között teljesítette az illető a hivatását. Ebben az esetben hét hónapos szolgálati időegységeit nyolc hónappal számolták el.⁴⁸

A nyugdíjak összegének rendezését nem választották el a fizetésektől, azokat egyszerre és egysegesen rendezték. Ily módon nem fordulhatott elő, hogy a régebben nyugdíjba vonulók kevesebb nyugdíjat kaptak, mint a későbbi időpontban nyugdíjazottak.⁴⁹

Abban az esetben, ha a nyugdíjba vonult állami alkalmazott még nem érte el a kötelező nyugdíjkorhatárt és **ismét állami szolgálatba lépett**, kizárólag az új állásával járó fizetésre tarthatott igényt. Másodszori nyugdíjba vonulása alkalmával azonban valamennyi szolgálati évét figyelembe vették.⁵⁰

Lehetőség nyílt tehát **az állam alrendszeri közötti mozgásra** is. Az a nyugdíjas például aki egészségkárosodás miatt már nem teljesíthetett szolgálatot fegyveres testületnél – amennyiben azonban polgári szolgálatra még alkalmas volt – állást vállalhatott az állam civil szférájában, ha a kérdéses beosztáshoz szükséges képesítési követelményekkel rendelkezett. Ebben az esetben előnyben kellett részesíteni más pályázókkal szemben.⁵¹

Olyan nyugdíjrendszer működött tehát, amelyben érdemes volt maximális ideig tevékenykedni, mert így tarthatta meg a nyugdíjas megszokott életszínvonalát. Aki a közszférában töltötte el aktív idejét, számíthatott arra, hogy nyugdíjba vonulásakor nem kerül kedvezőtlenebb helyzetbe, mint aktív korában. A nyugdíjrendszer arra ösztönözte az állami alkalmazottakat, hogy a közszférát ne cseréljék fel mással, ily módon a keletkezett tapasztalatok is a közszolgálat területén hasznosultak.⁵²

A közszférában való szolgálatvállalás mellett szólt továbbá az is, hogy az állami alkalmazott esetleges halála esetén az **elhunyt családjáról** az állam megnyugtató módon gondoskodott. Az özvegyeknek joguk volt – férjük után – özvegyi nyugdíjra, melyet mindaddig élvezhetett, amíg újra férjhez nem mentek. Az özvegyi nyugdíj a férj nyugdíjának ugyan csak az 50 %-át tette ki, azonban a 70–90 % körüli összeget is elérhette a nevelési járulékkal az ellátásra szoruló kiskorú gyermekek számától függően. A szolgálatteljesítés során, vagy azzal közvetlen összefüggésben elhalálozottak özvegyei számára – méltányossági alapon – általában elhunyt férjük fizetésének 100 %-ban állapították meg az özvegyi nyugdíjat. A szolgálati halált haltak özvegyei akkor is részesültek özvegyi nyugdíjban, ha a férjük szolgálati ideje még nem érte el a nyugdíjjogosultsághoz szükséges minimális szolgálati időt.⁵³

Az állami alkalmazottak nyugdíjellátása érdekében **nyugdíjjárulékot** kellett fizetni. A fizetési osztályokba soroltak fizetésük 1,5 %-át az altisztek és a szolgák pedig 1 %-ot.⁵⁴

A rendvédelmi testületeknél azonban nem csupán állami alkalmazottak dolgoztak. E szervezetek foglalkoztattak olyan jogviszonyban is személyeket – viszonylag csekély létszámban – amely az állami alkalmazottakra vonatkozó nyugellátásra nem jogosította fel a munkavállalót. Ilyenek voltak a tiszteletdíjasok, a felmondás feltétele mellett alkalmazottak, továbbá akik csak valamely munkálat befejezéséig nyertek alkalmazást, valamint azok, akiknek az illetményeit szerződésben állapították meg. Ők **öregségi és rokkantsági járulékot** voltak kötelesek fizetni 1929. január 1-től, amely a fizetésük 2,5 %-át tette ki. 1929 januárjától az állami alkalmazottaktól is levonták az öregségi és rokkantsági járulékot. Tőlük azonban csupán a fizetésük 2,5%-a és a nyugdíjjárulék közötti különbözetet vonták le.⁵⁵

A nyugdíjasnak joga volt nyugdíját **végkielégítésre** átcsereálni. A kérvényt a nyugdíjas feleségének is jóváhagyólag alá kellett írni. Mielőtt azonban a több évnnyi nyugdíj összegének megfelelő végkielégítést folyósították volna, a felettes hatóság megvizsgálta, hogy:

- a kérvény mellékleteként benyújtott üzleti terv tartalma reális-e;
- a jelzett üzleti tevékenység előreláthatóan fog-e olyan jövedelmet eredményezni, amely a nyugdíj összegétől nem marad el, azaz a kérelmező a hivatásából fakadó társadalmi állásának viteléhez szükséges költségek fedezetét a vállalkozás jövedelme biztosítani fogja-e;
- a végkielégítés összege fedezni fogja-e a vállalkozás indítási költségeit.⁵⁶

A rendvédelmi testületek humán viszonyainak nem elhanyagolható része volt a **nősülés**. A magyar állam valamennyi fegyveres testületének hivatásos állományú tagjai engedéllyel nősülhettek. A tisztek és a legénység (altisztek) között a különbség csupán annyi volt, hogy a tiszt kar esetében a le-

génység körében alkalmazott engedélyezési arányokat soha nem vezették be. Egységes volt azonban az úgynevezett kaució alkalmazásának az elve. A kaució lényege az volt, hogy a menyasszonynak hozománnyal kellett rendelkeznie. Ennek a hozománynak az összegét pedig pontosan megállapították. A hozomány összege kiszámításának alapját azon szándék képezte, hogy a vőlegény elhalálása esetén a menyasszony vagyona fedezze az elhunyt családfő fizetése és nyugdíja közötti különbséget. Az özvegynek ugyanis a gyermekek és saját maga számára is az elhunyt társadalmi rangjához méltó életvitelt kellett biztosítania. Minél messzebb állt a vőlegény a 100 %-os nyugdíjtól annál magasabb volt a kaució összege. A kaució azonban helyettesíthető volt. Elfogadták, ha a menyasszony olyan képesítéssel rendelkezett, amelynek gyakorlása esetén jövedelme pótolhatta a férj halála nyomán a család költségvetéséből kieső összeget. Ugyancsak elfogadták a menyasszony állami alkalmazásban lévő vagy már nyugdíjban lévő édesapjának ígérvényét arra vonatkozóan, hogy veje halála esetén kiegészíti leánya jövedelmét az elhunyt férj fizetésének összegéig. Ebben az esetben természetesen megvizsgálták az após jövedelmét is. Az állami alkalmazottak javadalma azonban olyan biztos bevételi forrásnak számított, amelyet a kaució kiváltására is alkalmasnak találtak.⁵⁷

Összességében tehát, néhány apróbb eltérés kivételével, a polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai megegyeztek a civil közigazgatásban foglalkoztatottakéval. A rendszer átfogó alapelve volt, hogy az államnak biztosítania kell alkalmazottai és közvetlen hozzátartozóik, valamint hátramaradottaik számára életük aktív és nyugállományú korszakaiban egyaránt a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket. A közszolgálatban állók humán viszonyrendezésének másik alapelvét képezte a minőségorientáltság, mely szerint magasabb beosztáshoz, fizetéshez kizárólag magasabb képzettség birtokában lehetett eljutni, amely nem volt megkerülhető a személyes és politikai nexusok igénybe vételével. A humán viszonyrendszert igyekeztek a főnöki szubjektívizmustól megóvni és azt objektív alapokon működtetni. A humán szféra rendezésének elvei az állami alkalmazottak és családjaik számára olyan nyugodt életkörülményeket biztosítottak, amely lehetővé tette, hogy tehetségüket a munkavégzésük során kamatoztassák. Nem voltak érdekeltek abban, hogy a munkakörüktől eltérő tevékenység folytatásával hozzák önmagukat és családjukat kedvezőbb körülmények közé. Az állami alkalmazottak humán rendszere a fegyveres szolgálatot ellátó állami alkalmazottak körében csupán a fegyveres szolgálat jellegéből fakadó kisebb előnyökkel bővült.

Jegyzetek:

- ¹ PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.
- ² PARÁDI: József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.
- ³ CSIZMADIA
- ⁴ - ZEIDLER: A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei.
- ZEIDLER: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig.
- OLASZ – PARÁDI – ZEIDLER
- ⁵ MÁRTONFFY
- ⁶ - MAGYAR
- PARÁDI: A csendőr tisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.
- ⁷ 1883/I. tc.
- ⁸ EGYED
- ⁹ 1929/XXX. tc. ; 1933/XVI. tc.
- ¹⁰ PANKA
- ¹¹ PARÁDI: *Die Verwältmisse des Personalstands bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie.*
- ¹² PARÁDI: A magyar rendőr tisztképzés tradíciói 1867-1945.
- ¹³ KESERŰ
- ¹⁴ 1936/IX. tc.
- ¹⁵ *Szabályzat a Magyar Királyi Honvédségnél és a Magyar Királyi Csendőrségnél alkalmazandó becsületügyi eljárásról. ; Becsületügyi Szabályzat Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Horvát-Szlavón Csendőrség számára. ; Becsületügyi Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség számára.*
- ¹⁶ „Csendőr tízparancsolat
1. Megemlékezzél arról amivel Istenednek tartozol!
2. Én vagyok a te hazád: Magyarország!
3. Hűséged, becsületed, vitézséged nem eladó!
4. Légy erkölcsös, józan életű, engedelmes!
5. Tiszteld előljáróidat, mint atyádat; szeresd bajtársadat, mint tenmagadat!
6. Tanulj és tudj; a tudás második fegyvered!
7. Védj a másét, a magadét ne pazarold!
8. Mögötted a törvény, előtted is az legyen!
9. Igaztalanul ne vádolj, fegyvered ártatlant ne bántson!
10. A család szentély; ha magadnak nincs, őrsődben megtalárod!”
- KAISER: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945.
- ¹⁷ KAISER: A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.
- ¹⁸ 1929/XXX. tc.

- ¹⁹ 1936/IX. tc.
²⁰ 1938/II. tc.
²¹ 1940/XXIII. tc.
²² 1942/XXII. tc.
²³ 5 047/1919. ME. r.
²⁴ PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.*
²⁵ PARÁDI: A magyar rendőr tisztképzés tradíciói 1867-1945.
²⁶ PARÁDI: Rendőr tisztképzésünk hagyományai 1867-1945.
²⁷ V. ö. 1. sz. jegyzettel
²⁸ V. ö. 24. sz. jegyzettel
²⁹ V. ö. 1. sz. jegyzettel
³⁰ Loc. cit.
³¹ V. ö. 11. sz. jegyzettel
³² V. ö. 1. sz. jegyzettel
³³ Loc. cit.
³⁴ Loc. cit.
³⁵ Loc. cit.
³⁶ Loc. cit.
³⁷ V. ö. 24. sz. jegyzettel
³⁸ V. ö. 11. sz. jegyzettel
³⁹ V. ö. 1. sz. jegyzettel
⁴⁰ V. ö. 11. sz. jegyzettel
⁴¹ KÖVESI: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói. ; KÖVESI: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói.
⁴² MÓCZÁR
⁴³ 1885/XI. tc.
⁴⁴ 1912/LXV. tc.
⁴⁵ CSAPÓ
⁴⁶ BORBÉLY – KAPY
⁴⁷ 1939/II. tc.
⁴⁸ 1927/XXIV. tc.
⁴⁹ 1931/XXVI. tc.
⁵⁰ 1934/I. tc.
⁵¹ Loc. cit.
⁵² V. ö. 1. sz. jegyzettel
⁵³ V. ö. 11. sz. jegyzettel
⁵⁴ V. ö. 24. sz. jegyzettel
⁵⁵ 1929/XIX. tc.
⁵⁶ V. ö. 1. sz. jegyzettel
⁵⁷ Loc. cit.

A jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK

- BORBÉLY – KAPY — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső: *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat.
- CSAPÓ — CSAPÓ Csaba: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1914.* Pécs, 1999, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. /Pannónia Könyvek./
- CSIZMADIA — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia Kiadó.
- EGYED — EGYED István: *A közigazgatási tisztviselők képzése és képzése.* Budapest, 1936, s. n.
- KAISER: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* — KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány /Pannónia Könyvek./
- MÁRTONFFY — MÁRTONFFY Károly: *A közigazgatás utánpótlása.* Budapest, 1940², Magyar Közigazgatás-tudományi Intézet.
- MÓCZÁR — MÓCZÁR Elemér: *A magyar állami tisztviselők nyugdíjazásának története és a nyugdíjtörvény magyarázata.* Budapest, 1903, Központi Községi Nyomda.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem története.* — PARÁDI József et.al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris.
- PARÁDI: *Die Verwältmisse des Personalstands bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie.* — PARÁDI József: *Die Verwältmisse des Personalstands bei der Ungarischen Königlichen Gendarmerie.* [Humán viszonyok a Magyar Királyi Csendőrségnél.] Berlin, 2008, Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege Berlin, /Beiträge aus dem Fachbereich 3 der Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege Berlin 68./ A tanulmány korábbi változata 2008. május 28-án Berlinben hangzott el az Európai Unió ERASMUS oktatási programjának keretében megvalósított professzori mobilitás során a Fachhochschule für Verwaltung und Rechhtspflege Berlin BA képzés keretében tanuló hallgatói számára. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TANULMÁNYOK

- KESERŰ
- KESERŰ István: A rendvédelmi szervezetek tisztí utánpótlása és tisztképzése a dualizmus időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, III. évf. (1993) 4. sz. 109–125. p. A tanulmány korábbi változata 1992. szeptember 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A dualista Magyarország rendvédelme” című IV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- KÖVESI: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói.
- KÖVESI László: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói. *RTF Főiskolai Figyelő Plusz*, IV. évf. (1993) 1. sz. 130–136. p.
- KÖVESI: Rendőr nyugdíjpénztárak tegnap és ma, szociális gondoskodás.
- KÖVESI László: Rendőr nyugdíjpénztárak tegnap és ma, szociális gondoskodás. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VIII. évf. (1998) 9. sz. 24–25. p. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Gazdasági rendvédelmünk a XIX-XX. században” című IX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- MAGYAR
- MAGYAR Zoltán: A közigazgatási tisztviselők gyakorlati szakképzése. In MARTONFFY Károly (szerk.): *Fejezetek a közjog és a közigazgatási jog történetéből.* (NÉMETHY-émlékkönyv) Budapest, 1932, Magyar Közigazgatás-tudományi Intézet.
- OLASZ – PARÁDI – ZEIDLER
- OLASZ György – PARÁDI József – ZEIDLER Sándor: A magyar rendvédelmi testületek rendfokozati rendszere a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 28–63. p. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Karahatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PANKA
- PANKA Károly: A köztisztviselők minősítésének fejlődése. *Közigazgatási Szemle*, I. évf. (1914) 1. sz. 254–260. p.
- PARÁDI: Rendőr tisztképzésünk hagyományai 1867-1945.
- PARÁDI József: Rendőr tisztképzésünk hagyományai 1867-1945. In DÁNOS Valér (szerk.): *A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében.* Budapest, 1991, BM Rendészeti Kutató Intézet. 35–51. p. /Tanulmányok a rendészet köréből./ A tanulmány korábbi változata 1991. november 12-én Balatonföldváron hangzott el a Rendőrtisztviselők Főiskola által szervezett rendvédelmi szakképzési konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendőr tisztképzés tradíciói 1867-1945.
- PARÁDI József: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Belügyi Szemle*, XLV. évf. (1997) 4. sz. 101–109. p.
- PARÁDI: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.
- PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16. sz. 90–93. p. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőr tisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere.
- PARÁDI József: A csendőr tisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16. sz. 100–104. p. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendőr tisztképzés tradíciói 1867-1945.
- PARÁDI József: A magyar rendőr tisztképzés tradíciói 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIII. évf. (2007) 16. sz. 94–99. p. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12. Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelmi szakképzés története” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIV. évf. (2008) 17. sz. 57–87. p. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvé-

- delem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZEIDLER: A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei. — ZEIDLER Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8. sz. 110–112. p. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZEIDLER: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. — ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIV. évf. (2008) 17. sz. 116–138. p. A tanulmány korábbi változata 2003. november 14-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- CIKKEK**
- KAISER: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945. — KAISER Ferenc: Csendőrség a Horthy-korban 1919-1945. *Rubicon*, XX. évf. (2010) 202. sz. 14–25. p.
- SZABÁLYZATOK**
- Szabályzat a Magyar Királyi Honvédségnél és a Magyar Királyi Csendőrségnél alkalmazandó becsületügyi eljárásról.* — *Szabályzat a Magyar Királyi Honvédségnél és a Magyar Királyi Csendőrségnél alkalmazandó becsületügyi eljárásról.* Budapest, 1903, s. n.
- Becsületügyi Szabályzat Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Horvát-Szlavón Csendőrség számára.* — *Becsületügyi Szabályzat Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Horvát-Szlavón Csendőrség számára.* Budapest, 1913. s. n.
- Becsületügyi Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség számára.* — *Becsületügyi Szabályzat a Magyar Királyi Honvédség és a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1942, s. n.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1883/I. tc. — 1883/I. tc. a köztisztviselők minősítéséről.
- 1885/XI. tc. — 1885/XI. tc. az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról.
- 1912/LXV. tc. — 1912/LXV. tc. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról.
- 1927/XXIV. tc. — 1927/XXIV. tc. a trianoni békeszerződéssel Magyarországtól átcsatolt területen volt és onnan beköltözött magyar közszolgálati alkalmazottak, nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátásáról.
- 1929/XIX. tc. — 1929/XIX. tc. a hivatalos statisztikai szolgálatról.
- 1929/XXX. tc. — 1929/XXX. tc. a közigazgatás rendezéséről.
- 1931/XXVI. tc. — 1931/XXVI. tc. a gazdasági és hitélet rendjének továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról.
- 1933/XVI. tc. — 1933/XVI. tc. a közigazgatás rendezéséről szóló 1929/XXX. tc. módosításáról és kiegészítéséről.
- 1934/I. tc. — 1934/I. tc. a közszolgálati alkalmazottak és a honvédség tagjainak, valamint mindezek hozzátartozóinak ellátását szabályozó rendelkezések módosításáról.
- 1936/IX. tc. — 1936/IX. tc. a hatósági orvosi vizsgálatról és a közegészségügyi törvények egyéb rendelkezéseinek módosításáról.
- 1938/II. tc. — 1938/II. tc. a városi számvevőségi szolgálatról.
- 1939/II. tc. — 1939/II. tc. a honvédelemről.
- 1940/XXIII. tc. — 1940/XXIII. tc. az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról.
- 1942/XXII. tc. — 1942/XXII. tc. a vármegyei, városi és községi tisztviselők alkalmazásának, valamint egyes szolgálati viszonyainak szabályozásáról.
- 5 047/1919. ME. r. — 5 047/1919. ME. r. a rendőrség államosítása tárgyában.

Mellékletek jegyzéke:*I. sz. melléklet*

Kimutatás a rendvédelmi testületek rangfokozati csoportjaihoz kapcsolódó állami iskolai végzettségi szintekről. 103

II. sz. melléklet

Kimutatás a fizetési és rangosztályokról. 104

<i>III. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a rendőri, illetve csendőri rangosztályokról és szolgálati pótlékokról.	106
<i>IV. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a bírói képesítési, vizsgálóbírói és ügyészi pótlékokról.	107
<i>V. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a kezelők, díjnokok és szakdíjnokok fizetési rendszeréről.	107
<i>VI. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a műszaki altisztek, szakaltisztek az I. és II. osztályú altisztek fizetési rendszeréről.	108
<i>VII. sz. melléklet</i>	
Kimutatás az állami rendszerű kisegítő szolgák fizetési rendszeréről.	109
<i>VIII. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a rendőr legénységi állomány hierarchiájáról és fizetési rendszeréről.	109
<i>IX. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a büntetőintézeti legénységi állomány fizetési rendszeréről.	109
<i>X. sz. melléklet</i>	
Kimutatás pénzügyőrségi legénység hierarchiájáról és fizetési rendszeréről.	110
<i>XI. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a csendőrség legénységi hierarchiájáról és fizetési rendszeréről.	110
<i>XII. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a Magyar Királyi Postánál alkalmazott műszaki segédszemélyzet és altisztek hierarchiájáról és fizetési rendszeréről.	111
<i>XIII. sz. melléklet</i>	
Kimutatás tényleges szolgálatban álló állami, vármegyei, Budapest székesfővárosi, államvasúti, vas-, acél- és gépgyári, valamint állami kőszénbányászati tisztviselők lakáspénzéről.	112
<i>XIV. sz. melléklet</i>	
Kimutatás honvédség, csendőrség és folyamőrség tényleges szolgálatban álló rangosztályba sorolt tagjainak lakáspénzéről.	113
<i>XV. sz. melléklet</i>	
Kimutatás a közalkalmazottak és a rendvédelmi testületek személyi állományának arányairól.	114

I. sz. melléklet

Kimutatás a rendvédelmi testületek rangfokozati csoportjaihoz kapcsolódó állami iskolai végzettségi szintekről

Képzettség	Rangcsoportok							
	Rendőr altisztek	Csendőr altisztek	Rendőr felügyelők	Csendőr zászlósok	Rendőr fogalmazók	Csendőr tisztek	Rendőr tanácsosok	Csendőr törzstisztek
Elemi iskola								
Középiskola								
Egyetem / főiskola								
Több diploma, illetve tudományos fokozat vagy törzskari képesítés								

Kimutatás a fizetési és rangosztályokról

Rendfokozatok és címek			Rendőrk			Vámhivatali		Pénzügyőri
Fizetési osztály	fokozat	összeg	fogalmazó	felügyelő	detektív	fogalmazó	felügyelő	felügyelők
I.		2785						
II.		1857						
III.		1308						
IV.	1. 2.	1054 956	r. főkapitány					
V.	1. 2.	804,50 707	r. főkapitány h.	r. főfelügyelő		központi vámigazgató		
VI.	1. 2. 3.	615,50 556,50 499	r. főtanácsos	r. felügyelő		vámszaki főtanácsos		pü. főfelügyelő
VII.	1. 2. 3.	443,50 404,50 365,50	r. tanácsos	r. felügyelő	detektív-főfelügyelő	vámszaki tanácsos	vámellenőrzési főfelügyelő	pü. felügyelő
VIII.	1. 2. 3.	327,50 305 288	r. kapitány	r. felügyelő	detektív-felügyelő	vámszaki ellenőr	vámellenőrzési felügyelő	pü. felügyelő
IX.	1. 2. 3.	260,50 243 226	r. fogalmazó	r. felügyelő	detektív	vámszaki főtiszt	vámellenőrzési főtiszt vámellenőr	pü. főbiztos
X.	1. 2. 3.	215 203,50 192,50	r. segédfogalmazó	r. felügyelő	detektív	vámszaki tiszt	vámellenőrzési tiszt vámellenőr	pü. biztos
XI.	1. 2. 3.	181 172 163				vámszaki tiszt	vámellenőr vámellenőrzési segédtiszt	pü. biztos
Gy.	D E	146 129	r. fogalmazógyakornok	r. felügyelőgyakornok	detektívgyakornok	vámszaki gyakornok	vámellenőrzési gyakornok	pü. gyakornok

Jelmagyarázat : Gy - gyakornok , D - főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkező E - érettségizett

A pénzügy szervezéséből adódóan , a megyénként szervezett vezetési szinten , a pénzügy igazgatóságokon dolgoztak a pénzügyi fogalmazók. A pénzügy igazgatóságokon belül ugyan el voltak határolva a munkakörök, azonban – mivel a pénzügyőrségnek a pénzügyigazgatással azonos vagy magasabb szintű önálló vezetési szervezete nem volt – a pénzügyőrség ügyeivel foglalkozó fogalmazók más ,nem pénzügyőri hanem pénzügyi címeket viseltek.

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris. 320–322. p.

Rendfokozatok és címek			Büntetőintézeti		Valamennyi rendvédelmi testületnél a szolgálati feladatoktól függően			Rendfokozatok			Katonai (honvédség, folyamórság, csendőrség, valamint a vámórság és utódszervek)
Fizetési osztály	fokozat	összeg	fogalmazó	felügyelő	számvevőségi szak	kezelői szak	orvosi szak	Rang osztály	fokozat	összeg	
I.		2785						I.			tábornagy (csak háborúban elérhető rendfokozat)
II.		1857						II.		1308	vezérezredes
III.		1308						III.		1116,50	altábornagy / vezérfőkapitány
IV.	1. 2.	1054 956						IV.		956	vezérőrnagy / vezérkapitány
V.	1. 2.	804,50 707	büntetőintézeti igazgató				főorvos	V.	1. 2.	731 682	ezredes / főtörzskapitány
VI.	1. 2. 3.	615,50 556,50 499	büntetőintézeti igazgató büntetőintézeti tanácsos	büntetőintézeti főtitkár fogházfelügyelő	számfőtanácsos		főorvos főállatorvos	VI.	1. 2.	507,50 428,50	alezredes / törzskapitány
VII.	1. 2. 3.	443,50 404,50 365,50	büntetőintézeti tanácsos büntetőintézeti főtitkár	(csak a VII. fizetési osztállyal bezáróan)	számtanácsos	segédhivatali főigazgató	orvos tanácsos állatorvos tanácsos	VII.	1. 2.	417 368	őrnagy / törzsalkapitány
VIII.	1. 2. 3.	327,50 305 288	büntetőintézeti főtitkár büntetőintézeti titkár	büntetőintézeti főtitkár (csak a IX. fizetési osztállyal bezáróan)	számvizsgáló	segédhivatali igazgató	orvos tanácsos állatorvos tanácsos	VIII.	1. 2. 3.	324,50 300 271	százados / kapitány
IX.	1. 2. 3.	260,50 243 226	büntetőintézeti titkár büntetőintézeti fogalmazó	osztállyal bezáróan) büntetőintézeti fogházfelügyelő	számellenőr	segédhivatali főtitkár	állatorvos tanácsos orvos	IX.	1. 2. 3.	260 240 208,50	főhadnagy / főhajónagy
X.	1. 2. 3.	215 203,50 192,50	büntetőintézeti fogalmazó	büntetőint. őrpáncsnok büntetőintézeti tiszt	számintézet	segédhivatali tiszt	orvos állatorvos	X.		198	hadnagy / hajónagy
XI.	1. 2. 3.	181 172 163	büntetőintézeti fogalmazó	(csak a X. és XI. fizetési osztályban)	számintézet	hivatali segédintézet	állatorvos	XI.		172	zászlós / folyami zászlós
Gy	D E	146 129	büntetőintézeti gyakornok	büntetőintézeti gyakornok	számgyakornok	segédhivatali gyakornok	orvos gyakornok állatorvos gyakornok				

A táblázatban feltüntetett adatok az 1940-es állapotot tükrözik, pengőben.

Forrás: PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris. 320–322. p.

Kimutatás a rendőri, illetve csendőri rangosztályokról és szolgálati pótlékokról

Rang-osztály	Pótlék-fokozat	A rendőrségi pótdíj (havi) összege az állami rendőrség fogalmazói, felügyelői és orvosi szaká- ba tartozó tisztviselők, továbbá a detektívtestület tagjai részére	A rendőrségi pótlék (ha- vi) összege az állami rend- őrség számvevőségi és ke- zelési tisztviselői részére	A csendőrségi pót- díj (havi) összege
II.				
III.				130
IV.	1. 2.	33,50 78		125
V.	1. 2.	67,50 79	36 36	120 115
VI.	1. 2. 3.	74 100,50 126	28 28 28	110 105
VII.	1. 2. 3.	152,50 147 164,50	24 24 24	100 95
VIII.	1. 2. 3.	178,50 166,50 148	20 20 20	90 85 80
IX.	1. 2. 3.	132 114 107,50	16 16 16	75 70 65
X.	1. 2. 3.	86 79,50 67	8 8 8	60
XI.	1. 2. 3.	49 40,50 37,50	8 8 8	55

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás a bírói képzési, vizsgálóbírói és ügyészi pótlékokról

Fizetési osztály	A bírói képzési pótlék összege egy hónapra az 1930/XLIII. tc. 1. §-ának f) és h) pontjaiban felsorolt tisztviselők részére	Fizetési csoport és fokozat	A vizsgálóbírói és ügyészi pótlék egy hónapra
III.	50	A II. fizetési csoport 6–4. fokozataiban	24
IV.	50	A II. fizetési csoport 3–1. fokozataiban és az I. fizetési csoport 9–7. fokozataiban	24
V.	50	Az I. fizetési csoport 6–1. fokozataiban	24
VI.	50		
VII.	50		
VIII.	25		
IX.	25		
X.	25		

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás a kezelők, díjnokok és szakdíjnokok fizetési rendszeréről

Fizetési fokozat	A megszakítás nélküli és kinevezett kezelői (kezelőnői) minőségben együttvéve eltöltött hányadik évben	Havi fizetés	Fizetési fokozat	A megszakítás nélküli díjnoki minőségben eltöltött hányadik évben	Havi fizetés a díjnoknál	Havi fizetés a szakdíjnoknál
7.	a 19. évtől	154	8.	a 19. évtől	142	152
6.	a 16. 17. és 18. évben	145	7.	a 16. 17. és 18. évben	133	142
5.	a 13. 14. és 15. évben	136	6.	a 13. 14. és 15. évben	122	133
4.	a 10. 11. és 12. évben	128,50	5.	a 10. 11. és 12. évben	119	122
3.	a 7. 8. és 9. évben	119,50	4.	a 7. 8. és 9. évben	117	119
2.	a 4. 5. és 6. évben	117	3.	a 4. 5. és 6. évben	110,50	117
1.	az 1. 2. és 3. évben	107	2.	a 2. és 3. évben	105	110,50
			1.	az 1. évben	100	105

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás a műszaki altisztek, szakaltisztek az I. és II. osztályú altisztek fizetési rendszeréről

Fizetési fokozat	A megszakítás nélkül kisegítő szolgálai és kinevezett altiszti minőségben együttvéve eltöltött hányadik évben	A műszaki altisztek havi fizetése	Fizetési fokozat	A megszakítás nélkül kisegítő szolgálai és kinevezett altiszti minőségben együttvéve eltöltött hányadik évben	A szakaltisztek havi fizetése	Az I. osztályú altisztek havi fizetése	A II. osztályú altisztek havi fizetése
13.	a 37. évtől	218					
12.	a 34. 35. és 36. évben	200	12.	a 34. évtől	152	133	125
11.	a 31. 32. és 33. évben	190	11.	a 31. 32. és 33. évben	147	128,50	122
10.	a 28. 29. és 30. évben	181	10.	a 28. 29. és 30. évben	142	125	120
9.	a 25. 26. és 27. évben	172	9.	a 25. 26. és 27. évben	136	122	119
8.	a 22. 23. és 24. évben	163	8.	a 22. 23. és 24. évben	133	120	117
7.	a 19. 20. és 21. évben	154	7.	a 19. 20. és 21. évben	127	119	112,50
6.	a 16. 17. és 18. évben	145	6.	a 16. 17. és 18. évben	122	117	108,50
5.	a 13. 14. és 15. évben	136	5.	a 13. 14. és 15. évben	119	112,50	105
4.	a 10. 11. és 12. évben	128,50	4.	a 10. 11. és 12. évben	117	108,50	102
3.	a 7. 8. és 9. évben	119,50	3.	a 7. 8. és 9. évben	110,50	105	97,50
2.	a 4. 5. és 6. évben	117	2.	a 4. 5. és 6. évben	105	102	93,50
1.	az 1. 2. és 3. évben	107	1.	az 1. 2. és 3. évben	102	97,50	90

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás az állami rendszerű kiegészítő szolgák fizetési rendszeréről

Fizetési fokozat	A megszakítás nélkül kiegészítő szolgai minőségben eltöltött hányadik évben	Havi fizetés
8.	a 19. évtől	108,50
7.	a 16. 17. és 18. évben	105
6.	a 13. 14. és 15. évben	102
5.	a 10. 11. és 12. évben	97,50
4.	a 7. 8. és 9. évben	93,50
3.	a 4. 5. és 6. évben	90
2.	a 2. és 3. évben	86
1.	az 1. évben	81,50

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás a rendőr legénységi állomány hierarchiájáról és fizetési rendszeréről

Beosztás	Fizetési fokozat	Havi fizetés
r. alhadnagy	1.	352
	2.	342
	3.	332
r. tiszthelyettes	1.	285
	2.	280
	3.	275
r. főtörzsőrmester	1.	267
	2.	262
	3.	257
r. törzsőrmester	1.	250
	2.	248
	3.	246
r. őrmester	1.	236
	2.	226
	3.	216
rendőr	1.	198
	2.	188
	3.	178
próbarendőr	1.	137
	2.	122
	3.	107

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás a büntetőintézeti legénységi állomány fizetési rendszeréről

Fizetési fokozat	A megszakítás nélkül büntetőintézeti legénységi minőségben együttvéve eltöltött hányadik évben	Az I. osztályú és II. osztályú közörök: - fogházőr - börtönőr - fegyőr havi fizetése		A - fogházőrmesterek - börtönőrök - főfegyőrök havi fizetése
12.	a 34. évtől	140,50	132	163
11.	a 31. 32. és 33. évben	136	128,50	157,50
10.	a 28. 29. és 30. évben	132	124,50	152
9.	a 25. 26. és 27. évben	128,50	120	146
8.	a 22. 23. és 24. évben	124,50	117	140,50
7.	a 19. 20. és 21. évben	120	112,50	134
6.	a 16. 17. és 18. évben	117	108,50	128,50
5.	a 13. 14. és 15. évben	112,50	105	122
4.	a 10. 11. és 12. évben	108,50	102	117
3.	a 7. 8. és 9. évben	105	97,50	110,50
2.	a 4. 5. és 6. évben	102	93,50	105
1.	az 1. 2. és 3. évben	97,50	90	102

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

X. sz. melléklet

Kimutatás pénzügyőrségi legénység hierarchiájáról és fizetési rendszeréről

Az altisztek megnevezése	Fizetési fokozat	Az alatt megnevezett minőségben eltöltött hányadik évben		Havi fizetés
főszemlész	4.		10. évtől	203,50
	3.	főszemlészi minőségben eltöltött	a 7. 8. és 9. évben	194
	2.		a 4. 5. és 6. évben	184,50
	1.		az 1. 2. és 3. évben	174,50
szemlész	4.		10. évtől	165
	3.	szemlészi minőségben eltöltött	a 7. 8. és 9. évben	155,50
	2.		a 4. 5. és 6. évben	146
	1.		az 1. 2. és 3. évben	136
fővigyázó	4.		10. évtől	132
	3.	fővigyázói minőségben eltöltött	a 7. 8. és 9. évben	124,50
	2.		a 4. 5. és 6. évben	120
	1.		az 1. 2. és 3. évben	117
I. osztályú vigyázó	3.	I. osztályú vigyázói minőségben eltöltött	7. évtől	112,50
	2.		a 4. 5. és 6. évben	108,50
	1.		az 1. 2. és 3. évben	105
II. osztályú vigyázó	3.	II. osztályú vigyázói minőségben eltöltött	7. évtől	102
	2.		a 4. 5. és 6. évben	97,50
	1.		az 1. 2. és 3. évben	93,50

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

XI. sz. melléklet

Kimutatás a csendőrség legénységi hierarchiájáról és fizetési rendszeréről

Rang, illetőleg rendfokozat		Havidíj	Pótdíj egy hónapra	A havidíj és a pótdíj együttes összege egy hónapra
alhadnagy	1. fok.	182	70	252
	2. fok.	171,50	70	241,50
	3. fok.	160,50	70	230,50
tiszthelyettes	1. fok.	150	40	190
	2. fok.	134	40	174
	3. fok.	112,50	45	157,50
törzsőrmester	1. fok.	96,50	40	136,50
	2. fok.	86	40	126
őrmester		75	35	110

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

**Kimutatás a Magyar Királyi Postánál alkalmazott műszaki segéd-
személyzet és altisztek hierarchiájáról és fizetési rendszeréről**

Fizetési csoport	Az állások megnevezése	Fizetési fokozat	Havi fizetés
I.	I. oszt. főgépész	4.	190
	I. oszt. főművezető	3.	181
	I. oszt. „garagemester”	2.	172
	I. oszt. kocsimester	1.	163
	I. oszt. szakaltiszt		
II.	II. oszt. főgépész		
	II. oszt. főművezető		
	II. oszt. „garagemester”	4.	158
	II. oszt. kocsimester	3.	152
	II. oszt. szakaltiszt	2.	147
	kábelmester	1.	142
	vonalmester		
	I. oszt. szakmester		
III.	II. oszt. szakmester		
	anyagkezelő		
	gépész	8.	147
	gépkocsivezető	7.	142
	kábelszerelő	6.	136
	művezető	5.	133
	lovászmester	4.	127
	I. oszt. csoportvezető	3.	122
	I. oszt. gépkezelő	2.	120
I. oszt. távirdaszerelő	1.	119	
	I. oszt. vonatfelvigyázó		
	I. oszt. altiszt		
IV.	II. oszt. csoportvezető		
	II. oszt. gépkezelő	6.	117
	II. oszt. távirdaszerelő	5.	112,50
	II. oszt. vonatfelvigyázó	4.	108,50
	II. oszt. altiszt	3.	105
	kazánfűtő	2.	102
	kocsikezelő	1	97,50
	főkocsis		

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás tényleges szolgálatban álló állami, vármegyei, Budapest székesfővárosi, államvasúti, vas-, acél- és gépgyári, valamint állami kőszénbányászati tisztviselők lakáspénzéről.

Az alkalmazottak megjelölése				A lakáspénz havi összege															
az állami rendszerű (vármegyei)	az államvasúti és vasgyári rendszerű (kőszénbányászati)	Budapest székesfővárosi	Itélőbírák és ügyészek	az I.		a II.		a III.		a IV.		az V.		a VI.					
				Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3				
																lakáspénzosztályba tartozó helyeken			
fizetési osztályokban				fizetési csoportjaiban				családi pótlék élvezete esetén											
II.	–		I. és II. VI.	219,65	253,46	197,64	228,08	175,72	202,70	153,71	177,40	131,79	152,03	109,78	126,73				
III.	I.	III.	V.	202,70	219,65	182,46	197,64	162,15	175,72	141,91	153,71	121,59	131,79	101,35	109,78				
IV.	II.	IV.	A IV. és III. fiz. csoport 4. fiz. fokozata	185,84	202,70	167,21	182,46	148,65	162,15	130,10	141,91	111,47	121,59	92,92	101,35				
V.	III.	V.	A III. 1–3.- és a II. fiz. csop. 4–6. fiz. fokozata	160,46	177,40	144,44	159,62	128,41	141,91	112,31	124,12	96,29	106,41	80,19	88,70				
VI.	IV.	VI.	A II. 1–3. és az I. fiz. csop. 7–9. fiz. fok.	143,59	160,46	129,26	144,44	114,84	128,41	100,51	112,31	86,17	96,29	71,76	80,19				
VII.	V.	VII.	Az I. fiz. csop. 1–6. fiz. fok.	118,22	135,16	106,41	121,59	94,60	108,10	82,72	94,60	70,91	81,03	59,11	67,54				
VIII.	VI.	VIII. és IX.	–	92,92	109,78	83,56	98,82	74,20	87,86	65,01	76,82	55,73	65,85	46,46	54,89				
IX.	VII.	X.	–	67,54	84,48	60,79	75,97	54,05	67,54	47,30	59,11	40,48	50,67	33,73	42,24				
X.	VIII.	XI.	–	59,11	75,97	53,20	68,38	47,30	60,79	41,32	53,20	35,42	45,61	29,51	37,95				
XI.	IX.	–	–	50,67	67,54	45,61	60,79	40,48	54,05	35,42	47,30	30,36	40,48	25,30	33,73				
Gyakornok				43,93	50,67	39,48	45,61	35,11	40,48	30,74	35,42	26,29	30,36	21,92	25,30				

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.
 Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.

Kimutatás honvédség, csendőrség és folyamőrség tényleges szolgálatban álló rangosztályba sorolt tagjainak lakáspénzéről

Rendfokozat	A lakáspénz havi összege											
	az I.		a II.		a III.		a IV.		az V.		a VI.	
	lakáspénzosztályba tartozó helyeken											
	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3	Legfeljebb 2	Legalább 3
családi pótlék élvezete esetén												
vezérezredes	236,51	261,89	212,90	235,67	189,21	209,45	165,52	183,31	141,91	157,09	118,22	130,94
altábornagy (és hasonrangú)	211,21	236,51	190,05	212,90	168,97	189,21	147,81	165,52	126,73	141,91	105,57	118,22
vezérőrnagy (és hasonrangú)	194,27	219,65	174,87	197,64	155,40	175,72	136,00	153,71	116,53	131,79	97,13	109,78
ezredes (és hasonrangú)	160,46	190,05	144,44	171,04	128,41	152,03	112,31	133,01	96,29	114,00	80,19	94,99
alezredes (és hasonrangú)	143,59	177,40	129,26	159,62	114,84	141,91	100,51	124,12	86,17	106,41	71,76	88,70
őrnagy (és hasonrangú)	126,73	143,59	114,00	129,26	101,35	114,84	88,70	100,51	75,97	86,16	63,32	71,76
százados (és hasonrangú)	101,35	126,73	91,23	114,00	81,03	101,35	70,91	88,70	60,79	75,97	50,67	63,32
főhadnagy (és hasonrangú)	75,97	92,92	68,38	83,56	60,79	74,29	53,20	65,01	45,61	55,73	37,95	46,46
hadnagy, zászlós (és hasonrangú)	67,54	75,97	60,79	68,38	54,05	60,79	47,31	53,20	40,48	45,61	33,73	37,95

A táblázatban feltüntetett adatok az 1935–1945 közötti időszak állapotát tükrözik, pengőben.

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris, 335. p.

XV. sz. melléklet

Kimutatás a közalkalmazottak és a rendvédelmi testületek személyi állományának arányairól

Időszakok Állománycsoportok	A dualizmus időszakában		A két világháború között (1935–1945 között)	
	fő	%	fő	%
Tisztviselő összesen	41 442	100	34 504	100
A rendvédelmi testületek fizetési- illetve rangosztá- lyaiba kinevezettek	1 721	4,16	6 179	17,90
Altiszt és egyéb segédsze- mélyzet összesen	39 811	100	31 187	100
A rendvédelmi testületek legénységi állománya és egyéb segédszemélyzete	29 037	72,94	37 039	84,20
Összesen tisztviselő, altiszt és egyéb segédszemélyzet	81 253	100	65 691	100
A rendvédelmi testületek személyi állománya össze- sen	30 758	37,85	43 218	52,22

Forrás: PARÁDI József et al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, 1996², Osiris.